

РЕЦЕНЗИЯ

от доц.д-р Георги Костадинов Бърдаров

**Ръководител катедра „Социално-икономическа география“,
при Геолого-географски факултет на СУ „Св. Климент
Охридски“ и член на научно жури**

на дисертационният труд, представен за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по научна специалност 01.08.03. География на страните (Регионална и политическа география) на докторант Фикри Якуб Еллез, на тема:

„Културно-политически аспекти на трансграничното сътрудничество Източни Родопи – Западна Тракия“ (на примера на мюсюлманските етно-социални общности)

I. Административни сведения относно процедурата по защита

Представеният за защита дисертационен труд е разработван в периода 02.2011 – 02.2015г. Докторантът е зачислен със Заповед РД 20-487/20.01.2011г., като задочен докторант по научна специалност 01.08.03 География на страните (Регионална и политическа география), към катедра „Регионална и политическа география“ при ГГФ на Софийски университет „Св. Климент Охридски“. По предложение на научния консултант доц. д-р Марин Русев, и с решение на Факултетния съвет на ГГФ е открита процедура по предварително обсъждане и даване ход на процедура по защита на дисертационния труд. Спазени са всички законодателни изисквания и е проведена апробация на разширен катедрен съвет през 2015г.

II. Биографична справка за кандидата

Докторант Фикри Якуб Еллез е роден на 01.03.1976г. в Момчилград. Средното си образование завършва през 1994г. в СОУ „Н.Й. Вапцаров“ в град Момчилград, обл. Кърджали. През 2000г. се дипломира, като бакалавър по „История и география“ в ПУ „Паисий Хилендарски“, Филиал „Любен Каравелов“, гр. Кърджали. Завършва последователно две магистратури. През 2004г. „Обща история“ във ВТУ „Св.св Кирил и Методий“ и през 2009г. „Регионална и политическа география“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Трудовият му стаж започва от 15.09. 2000г. и до сега неизменно продължава в СОУ „Никола Йонков Вапцаров“ в град Момчилград, като учител по история и география.

Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 190 стандартни страници, включително списъка на използваната литература, който включва 282 източника на кирилица и 162 на латиница. Текстът съдържа 6 таблици и 29 фигури. Работата е структурирана в три глави, плюс увод и заключение. Приложен е и списък със съкращения. В отделно книжно тяло са дадени 12 приложения в графичен и табличен вид.

III. Анализ на дисертацията по глави

Уводът е в обем на 6 страници. В него е направен сполучлив опит да се изясни актуалността на темата и мотивацията на автора да се заеме точно с нея. Би могло да се прецизира обекта на изследването, но много коректно и научно издържано са дадени задачите, метода и методологията, приложени в дисертационния труд. Направен е и кратък литературен преглед на авторите работили по тематиката на труда, без обаче да се влиза в подробности и да има критичен анализ на техните трудове. Добро впечатление правят и анонсираните в увода 150 анкетни проучвания, дело на автора, които със сигурност спомагат за затвърждаване на основните тези поставени в дисертацията.

В първа глава, която е с обем от 43 страници са изяснени теоретико-методологичните основи на изследването. Самата тя включва три подчасти посветени на същността на културната, историческа и политическа география. Засегнати са също междудържавните граници и приграничните територии с характерното за тях взаимно проникване на културни влияния. Внимание е отделено и на формирането на политическата карта на Балканите и конкретно на България.

Прави се сполучлив опит за културно-цивилизационен подход при изследване на междуетническите отношения. Тази глава е добър теоретико-методологичен базис за цялостното изследване. Добро впечатление прави и позоваването на идеите, концепциите и разбиранията за културната и политическа география на редица известни български, руски и западни учени. Главата е онагледена с няколко добре оформени цветни графики.

Би могло да се желае в тази глава да проличи повече авторският поглед и критично мнение по отношение на различните теории и концепции, защото все пак става дума за докторантска разработка. Прекалено обемни са и натежават различните виждания на толкова много учени и изследователи.

Стандартно са разгледани и етапите при формирането на съвременната политическа карта на Балканите, като също са добре онагледени с цветни карти. Специално внимание е отделено на заселването на тюркския етнически елемент на Балканите и навлизането на исляма, което пряко кореспондира с целта и задачите на изследването.

Втора глава в обем от 47 страници е посветена на социално-икономическото развитие и интеграционен потенциал на двете изследвани територии – Източните Родопи и Западна Тракия. Тя е разделена на две части, но с множество подзаглавия.

Основната слабост на тази глава е прекалено малката аналитична част. Преобладава изброяването на събития и промени в границите и взаимоотношенията между основните политически субекти на Балканите. Изреждането на поредицата мирни договори след многобройните войни от началото на ХХ-ти век на тази територия и настъпилите териториални, селищни демографски промени е могло да бъде разгледано през призмата на последствията за страните и народите, както и от гледна точка на съвременните взаимоотношения между тях. Защото сегашният интензитет и посока на отношенията между балканските народи, особено в приграничните територии е в резултат на процесите от началото и средата на ХХ-ти век.

За сметка на това териториалните промени и свързаните с тях културни и етнически изменения е проследено много подробно и детайлно. Би могло обаче тези промени да бъдат онагледени с авторски картен материал, като по този начин щяха да изпъкнат по-добре на фона на многобройните изброени селищни имена.

Положителен акцент в главата е и проследяването на сложните политически взаимоотношения между България и Гърция през периода на Студената война. Подглава 2.2 започва отново с изреждането на концепции и научни виждания на различни автори, чието място според нас е в първа глава, където е направено вече доста подробно. Като цяло по-малко внимание е отделено в главата на социално-икономическото развитие на изследваните територии, което е основният акцент в заглавието и. Това е направено в подглава 2.3., но не отразява в пълна степен реалната ситуация и потенциала на територията.

Трета глава се явява основна за дисертационния труд. Тя заема около една трета от цялата дисертация или обем от 68 страници. Тя е посветена на етно-социалните аспекти на трансграничното сътрудничество между Източни Родопи и Западна Тракия. Определено това е главата с най-

голяма стойност за изследването и най-важният авторски принос по проблематиката, с която се е заел. А трансграничното сътрудничество в контекста, както на интеграционните процеси в Европа, така и на последните опити да се върне междудържавния граничен контрол в ЕС, в резултат от бежанската криза, е много важно с оглед бъдещето развитие на съюза.

Но и в тази глава се забелязва слабостта от предходните две, едно безкрайно изброяване на имена и трудове на краеведи, изследващи района на Родопите.

Най-ценна е подглава 3.2, в която е представено теренното проучване на автора и направените от него анкети с местни хора. Много важна е и топономичната справка, която е представена подробно в табл.1 на 137-138 стр. Топонимията е често пренебрегвана в съвременните географски и демографски изследвания, а тя дава интересна информация за историята на народите и местата. Тук вече е направен и задълбочен анализ на мюсюлманските вярвания и течения по българските земи. Особено впечатляваща е информацията за различните мюсюлмански ордени, тяхното възникване, вярвания и дейност. Културната дифузия между Източни Родопи и Западна Тракия и ролята на мюсюлманските общности за съвременното трансгранично сътрудничество между области Кърджали и Родопи представен в края на главата и придава напълно завършен и дисертабилен вид.

Заключението е в обем от 4 страници. То е стегнато, ясно и откроява основните изводи, до които е достигнал докторанта, докато е разработвал своята теза. Заключението напълно отразява основните насоки и тези застъпени в дисертацията.

Като обобщение можем да отбележим, че структурата на дисертацията е ясна и следва възприетия географски алгоритъм за такъв тип изследване. Постигнати са заложените в увода цел и задачи на изследователската хипотеза. Авторефератът, публикуваните от автора статии и представените документи напълно отговарят на законовите изисквания за защита на докторска степен.

IV. Основни научни постижения и значимост на резултатите

Абсолютно най-ценният принос на дисертационния труд е приложеното в трета глава анкетно проучване, чрез което, както много уместно е посочил автора в увода се придобива автентична хронологично-хорологична представа за културния ландшафт на мюсюлманските

общности в Източните Родопи и прилежащия им граничен район на Западна Тракия. За нас това е едно от малкото подобни проучвания в географската общност и то има ценен културно-цивилизационен и практико-приложен аспект. Отличното познаване на територията и влизането в детайли по селища също е сред основните достижения на дисертационния труд. Това краеведско изследване с мащабите на докторска дисертация е много ценно, още повече като се има предвид затворения, изолиран характер на мюсюлманската общност, точно в тази част на България. А и да не забравяме, че независимо от моментният характер на процесите в ЕС бъдещето е на отпадане на границите и взаимното проникване на култури точно в приграничните територии.

Отделени са четири приноса в предложената за рецензиране дисертация. Те обхващат по същество направеното в труда изследване. Особено ценни са трети и четвърти принос, които са пряко свързани с бита на турско-мюсюлманските общности в България. Тяхната етнопсихология, култура, начин на мислене. Най-вече ролята им за етно-културния облик на изследваните територии. От гледна точка на засилващата се интеграция между ЕС и Турция, това проучване е важно, за да разберем в по-пълна степен характера на тази общност и нейните възможности за интеграция.

V. Съответствие на автореферата с дисертационния труд и оценка на публикациите свързани с него

Авторефератът достоверно отразява съдържанието на дисертационния труд. Обемът му е от 55 страници В него са представени общата характеристика, структурата, основното съдържание, изводите от дисертационния труд. Справката за приносите отразява обективно достиженията на докторанта. Представените публикации съответстват на тематиката и изследователските тези в дисертацията. Представени са и някои от най-важните за проучването цветни диаграми и карти, които онагледяват отлично застъпените в дисертацията тези.

VI. Препоръки и въпроси

Основната ни препоръка към автора е в посока засилване на аналитичната част в дисертационния труд, за сметка на дългото изброяване на имена, тези и концепции. В една дисертация е важно да проличи авторският приносен елемент.

Бихме искали да зададем на автора следните доуточняващи въпроси:

1. Има ли, и ако да, какви са реалните заплахи от навлизането на радикален ислям в изследваните от него територии?
2. Има ли конкретни проекти между общините от Източните Родопи и Западна Тракия насочени към културно сближаване на живеещите в тях етноси и религиозни групи?

Заключение

Смятаме, че въпреки отправените критични бележки дисертационния труд притежава необходимите научни качества и стойност, и отговаря на изискванията за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“. Теренното изследване и проведените анкетни проучвания са ценен принос към разбирането на мюсюлманската общност в две християнски държави, като България и Гърция.

Въз основа на така направената рецензия и достойнства на дисертационния труд предлагаме на членовете на уважаемото жури да присъди на Фикри Якуб Еллез образователната и научна степен „Доктор“.

18.03. 2016г.

Рецензент:

Доц. д-р Георги Бърдаров